

Swoboda myślenia

O swoim olśnieniu opowiada prof. Barbara Skarga, wysłuchała Magdalena Rybak

Poczucie swobody jest dla mnie ważne. Ale też nie mogę powiedzieć, że najważniejsze. To refleksja. Jedna z wielu. Których nie da się uszeregować. Każda w swoim momencie była ważna.

Czym jest pojęcie „wolności”? Dla mnie idzie ono w parze z ustrojem, prawdą, Rzeczpospolitą, prawem, społecznym zorganizowaniem ludzi wolnych i bezwolnych, takich, którzy są gdzieś odrzuceni, zależni, uciemnieni. Wolność kojarzy mi się przede wszystkim z jej warstwą społeczną i polityczną. Z walką o wolność kraju, o zrzucenie cudzego jarzma.

A jaka jest różnica między pojęciem „wolności” a „swobodą”? Swoboda kojarzyć się może ze swobodnym zachowaniem. W towarzystwie lub na ulicy. Ale zastanówmy się, jak leci ptak? Czy on leci wolno czy swobodnie? Albo jak spada liść z drzewa? Czy on spada wolno czy swobodnie? I ptak i liść potrafi lecieć lekko i rozmaicie. Jak gdyby bez żadnego prawa, bez żadnej reguły. Niezależnie od wszystkiego. Może to zależy od tego, jak wieje wiatr? A może od koloru nieba? A jak swobodnie idzie człowiek? Gdzieś w lesie czy w górach, gdy staje się naprawdę swobodny. Tu skręci, tu przysiądzie, tu popatrzy, schyli się albo przyspieszy. Nic go nie zobowiązuje. Rosjanie mają takie słowo „swaboda” i dla nich „swaboda” to step. Bo w stepie nic nawet wzroku nie zatrzymuje. Jak gdyby człowiek w tej przestrzeni nie miał żadnej granicy, żadnego obciążenia. Ile jest w tym słowie swobody! I jak ono dużo mówi o potrzebie człowieka. Potrzebie bycia przez chwilę swobodnym. Jaka to przyjemność swobodnie myśleć! To jest bardzo trudne, bo myśl jest zawsze ukierunkowana. A jeżeli nie jest ukierunkowana, nie trzyma się reguł i staje się chaotyczna. Może przestaje być myślą, może staje się pustym marzeniem? Ale może to marzenia są największą swobodą?

Wychowywałam się przez długie lata na wsi, gdzie była swoboda. Swoboda otoczenia. A wolność była w książkach i rozmowach. Nie jest to przeciwstawienie, które byłoby dla mnie bardzo ważne w życiu. Refleksja. Po prostu. Jedna z wielu. Których nie da się uszeregować. Każda w swoim momencie była ważna. Nie mam takiego przeżycia, które byłoby najważniejsze. Za długo żyję. Poczucie swobody jest dla mnie ważne. Ale też nie mogę powiedzieć, że najważniejsze. Za dużo przeżyłam katastrof, po których życie się całkowicie zmieniało. Wraz z otoczeniem, pracą, ludźmi, sposobem życia. Całe światy ginęły i nowe powstawały. Dystans do tego wszystkiego jest bardzo ważny i to też jest rodzaj swobody. Starość nie jest swobodna fizycznie, ale jest swobodna w sferze myślenia.

Biogram

Barbara Skarga - profesor filozofii PAN. Była redaktor naczelna pisma „Etyka”. Autorka wielu książek, m.in.: *Narodziny pozytywizmu polskiego 1831-1864, Kłopoty intelektu.*

Między Comte'ema Bergsonem, Czas i trwanie. Studia nad Bergsonem, Po wyzwoleniu 1944-1956, Przeszłość i interpretacje, Granice historyczności, Tożsamość i różnica. Eseje metafizyczne (nominacja do nagrody Nike w 1998 roku), Ślad i obecność (nagroda im. Józefa Tischnera w 2003 roku), Kwintet metafizyczny, Człowiek to nie jest piękne zwierzę. Doktor honoris causa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Uhonorowana m.in. Orderem Orła Białego, Medalem Św. Jerzego, nagrodą Wolności im. Jana Karskiego.